

การประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตร
และสถาบันอุดมศึกษา
Research-Extension Linkages between Department of Agricultural Extension and
Higher Educational Institutions

สุกัญญา อธิปอนันต์
Sugunya Athipanan

กองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร
Planning Division, Department of Agricultural Extension

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา ความคิดเห็นของกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษาและอนุกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการประสานงานในปี 2536-2539 และการประสานงานส่งเสริมการเกษตรที่ควรจะดำเนินการในปี 2540-2544 ทำการเก็บข้อมูลจากกรรมการและอนุกรรมการฯ จำนวน 118 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่ามัธยฐานเลขคณิต

ผลการศึกษา พบว่า การประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา 6 สถาบันได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปี 2536-2539 ได้ประสานงาน 3 ด้าน ได้แก่ การศึกษาวิจัย การพัฒนาบุคลากร การบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้ จากการศึกษาพบว่า ประเด็นการประสานงานที่ได้รับประโยชน์ปานกลาง คือ การวิจัยร่วมกัน การฝึกงานนักศึกษา การเป็นวิทยากร การฝึกอบรมเฉพาะกิจ การรวบรวมชื่อผลงานวิจัย ส่วนประเด็นที่ได้รับประโยชน์น้อย ได้แก่ การอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล การรวบรวมรายชื่อและสื่อทัศนูปกรณ์ การเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย และการทำจดหมายข่าว สำหรับการประสานงานปี 2540-2544 กรรมการและอนุกรรมการฯ เห็นว่า ควรมีการประสานงานกัน 3 ด้าน ได้แก่ การวิจัยและพัฒนา การพัฒนาบุคลากร และการบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้ โดยเน้นเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ

ABSTRACT

The objectives of this study were to study the outcome of the research - extension linkages between Department of Agricultural Extension (DOAE) and the six higher educational institutions, namely Kasetsart University, Sukhothai Thammathirat Open University, Maejo University, Chiangmai University, Khon Kaen University and Prince of Songkhla University, and to investigate the opinions of the members of the committee and the sub-committee on research and extension linkages between DOAE and higher educational institutions toward the outcome of activities implemented during 1993-1996 and the future actions during 1997-2001. Data was

collected from the total of 118 committee members and sub-committee members. Statistics for data analysis were percentage and arithmetic mean. The result revealed that

1. The technical cooperation under the research- extension linkages between DOAE and higher educational institutions during 1993 -1996 were research, personnel development and technical information exchange.
2. The activities with a moderate beneficial result were research, student internment, resource persons, ad-hoc training and database for research whereas the less beneficial ones were data collection, database for media and audio visual aid, research advisor and newsletter.
3. The desirable actions to be implemented during 1997 - 2001 were research and development, personnel development and technical information exchange with emphasis on quality.

คำนำ

กรมส่งเสริมการเกษตร มีบทบาทหน้าที่ในการบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่สู่เกษตรกรโดยแพร่หลายและทั่วถึง เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตในด้านการเกษตรทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และความต้องการของตลาด อันจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้ และฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2510:1) จากอำนาจหน้าที่และภารกิจดังกล่าว บุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยปัญหาที่ได้รับจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ควบคู่กับการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อใช้ในการพัฒนางานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนอกจากกรมส่งเสริมการเกษตรแล้ว ยังมีสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่ทำหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นหากได้มีการประสานงานความร่วมมือกันจะเป็นการสนับสนุนให้การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว กรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงได้ประสานความร่วมมือกันมาตั้งแต่ปี 2525 ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการวางแผนและประสานงานส่งเสริมการเกษตร ต่อมาในปี 2532 ได้ปรับเปลี่ยนเป็น คณะกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา โดยมีกิจกรรมการประสานงานเกี่ยวกับการวิจัย ข้อมูลการส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาบุคลากร และการบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้

จากการประสานงานที่ผ่านมา คณะกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษาได้พัฒนารูปแบบ วิธีการ แนวทางและขอบเขตการประสานงานส่งเสริมการเกษตร มาเป็นลำดับ เพื่อให้ได้ผลงานที่เป็นประโยชน์ต่องานส่งเสริมการเกษตรและผู้เกี่ยวข้อง แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร ทั้งบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตร สถาบันอุดมศึกษาและเกษตรกร เช่น ระดับการศึกษาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในระยะแรกของการประสานงาน ในปี 2525 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับต่ำบร้อยละ 60 มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรและประกาศนียบัตรชั้นสูง (กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร ,2528:1) จึงต้องการรับการสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาต่อ

ระดับปริญญาตรี แต่จากข้อมูลของฝ่ายทะเบียนประวัติและบำเหน็จความชอบเกี่ยวกับระดับการศึกษาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในปี 2539 พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรร้อยละ 52.26 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และจบการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 1.29 เป็นผลให้ระดับการศึกษาที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องการศึกษาต่อเปลี่ยนไป เป็นต้น

ดังนั้น จึงได้ศึกษาการประสานงานระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษาเพื่อนำผลที่ได้เป็นข้อมูลให้คณะกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษาใช้ประกอบในการกำหนดแนวทางการประสานงานปี 2540-2544 ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา และอนุกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา ในปี 2536-2539
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา และอนุกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับขอบเขตการประสานงานส่งเสริมการเกษตรที่ควรจะเป็น ในปี 2540-2544

อุปกรณ์และวิธีการ

กลุ่มประชากร

ประชากรในการศึกษา ครั้งนี้ได้แก่

1. คณะกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 32 ราย
 2. คณะอนุกรรมการประสานงานส่งเสริมการเกษตรภาค 6 คณะ และคณะอนุกรรมการประสานงานศูนย์ข้อมูลการวิจัยด้านส่งเสริมการเกษตร จำนวน 127 ราย
- รวมทั้งสิ้น 159 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา ในปี 2536-2539

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษา ในปี 2540-2544

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

โดยส่งแบบสอบถาม ไปขอความร่วมมือจากกรรมการฯ และอนุกรรมการฯ กรอกแบบสอบถาม และส่งคืนผู้ศึกษา ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 118 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ และ ค่ามัชฌิมเลขคณิต

ผลการศึกษา

จากการศึกษาการประสานงานส่งเสริมการเกษตรระหว่างกรมส่งเสริมการเกษตรและสถาบันอุดมศึกษาในปี 2536-2539 พบว่า มีการประสานงาน 3 ด้าน ได้แก่

1. การศึกษาวิจัย โดยมีกิจกรรมการประสานงาน ได้แก่
 - การวิจัยร่วมกัน
 - การเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย
 - การอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล
2. การพัฒนาบุคลากร มีกิจกรรมการประสานงาน ได้แก่
 - การฝึกงานนักศึกษา
 - การฝึกอบรมเฉพาะกิจ
 - การเป็นวิทยากร
3. การบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้ มีกิจกรรมการประสานงาน ได้แก่
 - การจัดทำจดหมายข่าว
 - การรวบรวมรายชื่อผลงานวิจัย
 - การรวบรวมรายชื่อสื่อและโสตทัศนูปกรณ์

ซึ่งกรรมการและอนุกรรมการฯ มีความเห็นว่าการประสานงานในลักษณะดังกล่าว ในระดับปานกลางและน้อย ในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ได้รับประโยชน์ปานกลางได้แก่ การวิจัยร่วมกัน การฝึกงานนักศึกษา การเป็นวิทยากร การฝึกอบรมเฉพาะกิจ การรวบรวมรายชื่อผลงานวิจัย ส่วนประเด็นที่เป็นประโยชน์น้อย คือ การอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล การรวบรวมรายชื่อสื่อและโสตทัศนูปกรณ์ การเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย และการจัดทำจดหมายข่าว

สำหรับปัญหาการประสานงานที่ผ่านมาได้แก่ การประสานงานระดับภาคไม่มีการวางแผนที่ชัดเจน ทำให้ไม่เกิดกิจกรรมการประสานงานเท่าที่ควรจะเป็น กรรมการและอนุกรรมการฯบางท่านส่งผู้แทนมาประชุมทำให้การรับรู้ไม่ต่อเนื่อง และไม่มียงบประมาณ

ส่วนประเด็นที่ควรจะประสานงานในปี 2540-2544 ได้แก่

1. ด้านการวิจัยและพัฒนา
 - เป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย
 - ดำเนินการศึกษาร่วมกัน
 - อำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล
2. การพัฒนาบุคลากร
 - การฝึกอบรมเฉพาะกิจ
 - การฝึกงานนักศึกษา
3. บริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้

- การรวบรวมรายชื่อผลงานวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร
- การรวบรวมรายชื่อสื่อและสื่อทัศนูปกรณ์
- การจัดทำจดหมายข่าวและเอกสารเผยแพร่

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา แม้ว่าการประสานงานที่ผ่านมาในปี 2536-2539 จะเกิดประโยชน์ในระดับปานกลางและน้อย และมีปัญหาบางประการ ซึ่งสอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ (2537:154) ที่ได้กล่าวถึงอุปสรรคของการประสานงานว่าอาจได้แก่การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและอำนาจไม่ชัดเจน ระยะเวลาการติดต่อห่างไกลกัน เทคนิคและวิธีการปฏิบัติงาน แผนการปฏิบัติงานที่ไม่ชัดเจน แต่กรรมการและอนุกรรมการฯ ร้อยละ 72.9 มีความเห็นว่าการมีประสานงานกันต่อไป สำหรับการประสานงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น เอกชัย กีสุพันธ์ (2538:139) และฉลอง ภิรมย์รัตน์ (2521:77) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าการประสานงานให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรมีการกำหนดนโยบายจุดมุ่งหมายวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน สมาชิกทุกคนรับรู้นโยบายและวัตถุประสงค์ในการทำงานและเข้าใจตรงกัน กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานให้ชัดเจน และการสื่อสารแบบเปิด เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างทั่วถึงทั้งในระดับเดียวกันและระดับบนลงล่าง ผลจากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. นโยบายและแนวทางการประสานงาน

ในแต่ละปีคณะกรรมการฯ ควรให้นโยบายและแนวทางการประสานงานแก่คณะอนุกรรมการฯ และหากมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารทั้งในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตร และสถาบันอุดมศึกษาในระหว่างปี ควรมีการประชุมคณะกรรมาธิการฯ เพื่อกำหนดนโยบายและประชุมคณะอนุกรรมการฯ เพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางการประสานงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประธานคณะอนุกรรมการฯ ซึ่งจะเป็นผู้นำนโยบายไปดำเนินการประสานงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และเนื่องจากการประสานงานไม่ใช่บทบาทหลักของแต่ละหน่วยงานแต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นนโยบายและการสนับสนุนจากผู้บริหารทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับภาค ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การประสานงานสามารถดำเนินการและเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

2. แผนการประสานงาน

ควรให้คณะอนุกรรมการฯ จัดทำแผนการประสานงานในแต่ละปีให้ชัดเจนตามนโยบายและแนวทางการประสานงานที่คณะกรรมการฯ กำหนด เพื่อเป็นแนวทางการประสานงานของอนุกรรมการฯ ในการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และเพื่อให้อนุกรรมการฯ แต่ละท่านได้ทราบบทบาท และหน้าที่รับผิดชอบในการประสานงานในแต่ละปี เพื่อสามารถวางแผนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และเป็นข้อมูลแก่คณะกรรมการฯ เพื่อใช้ประกอบในการติดตามผลการดำเนินงานของอนุกรรมการฯ

3. ประเด็นการประสานงาน

การประสานงานส่งเสริมการเกษตรในปี 2540-2544 คณะกรรมการฯ ควรกำหนดประเด็นการประสานงาน 3 ด้านได้แก่

1) การวิจัยและพัฒนา

- เป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย
- ดำเนินการศึกษาร่วมกัน

- บุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตรอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาในการเก็บข้อมูล

ซึ่งการประสานงานด้านการวิจัยและพัฒนา นั้น ควรเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ การกำหนดหัวข้องานวิจัยควรเป็นไปตามสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการวิจัยของแต่ละภาค เพื่อให้ผลงานที่ได้เหมาะสมกับการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรของแต่ละพื้นที่ และควรมีการจัดทำแผนงานวิจัยในแต่ละปี เพื่อเป็นข้อมูลผู้ที่ดำเนินการวิจัยร่วมกัน สามารถกำหนดการทำงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

2) การพัฒนาบุคลากร

- ฝึกอบรมเฉพาะกิจแก่บุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตร
- การฝึกงานนักศึกษาควรมีการจัดทำหลักสูตรมาตรฐาน เพื่อใช้ในการฝึกอบรมเฉพาะกิจ และฝึกงานนักศึกษาที่คาดว่าจะดำเนินการ

3) การบริการวิชาการและเผยแพร่ความรู้

- การรวบรวมรายชื่อและบทความผลงานวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร
- รวบรวมรายชื่อสื่อและโสตทัศนูปกรณ์ในงานส่งเสริมการเกษตร
- การจัดจัดทำจดหมายส่งเสริมการเกษตรและเอกสารเผยแพร่
- การจัดประชุมสัมมนาวิชาการทางส่งเสริมการเกษตร
- แลกเปลี่ยนข้อมูลทางการเกษตร เช่นข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร เป็นต้น

ทั้งนี้ ในแต่ละปีควรมีการทบทวนประเด็นการประสานงานในแต่ละประเด็น เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

สำหรับประเด็นการประสานงานของคณะอนุกรรมการฯ แต่ละคณะนั้นควรให้คณะอนุกรรมการฯ แต่ละคณะ พิจารณาความพร้อมและความเหมาะสมที่จะดำเนินการ

4. ผลที่คาดว่าจะได้จากการประสานงาน

การประสานงานของคณะอนุกรรมการฯ แต่ละคณะไม่ควรเน้นที่ปริมาณแต่ควรพิจารณาถึงคุณภาพ หากเป็นไปได้ควรเป็นการประสานงานที่เกิดผลเป็นรูปธรรมและเอื้อประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

5. ด้านการประชาสัมพันธ์ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากกรมการฯ และอนุกรรมการฯ เป็นผู้แทนของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้น จึงควรได้ทำหน้าที่ประสานงานภายในหน่วยงานของตน ในประเด็นต่างๆ ที่คณะกรรมการฯ และอนุกรรมการฯ ได้กำหนดขึ้น เพื่อให้การประสานงานเกิดประโยชน์ทั้งต่อหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร. 2528. หนังสือภายในที่ กษ 1004/2786 ลงวันที่ 10

มิถุนายน 2528. เรื่องผลการประชุมคณะกรรมการวางแผนนโยบายและประสานงานส่งเสริมการเกษตร.

ฉลอง ภิมย์รัตน์. 2521. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์.

พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์. 2537. การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่ : ฟิอาร์คอมพิวเตอร์.

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. 2510. 84 ตอนที่ 123. น.1.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. 2538. การบริหาร ทักษะและการปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.